

TURKSOSBİLDER

Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi

ÇİZGİ FİLMİN SOSYOLOJİK ANATOMİSİ

PEPEE ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Bülent KARA *

Özet

Televizyonun güncel hayatın önemli bir parçası olması insanlar üzerinde hem olumlu hem de olumsuz anlamda etkilerini arttırmıştır. Bir insanın zamanın büyük çoğunluğunu televizyon izleyerek geçirmesi tavır ve davranışlarını etkilemektedir. Bu durumda insanların televizyon ile aralarına seviye koymaları önemlidir. Çünkü bu ve buna benzer teknik aletler insanları önce kendinden daha sonra birbirinden uzaklaştırıp sosyal ilişkilere ket vurabilmektedir.

Özellikle çocukların televizyon izleme sürelerinin yetişkinlerle aynı olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca, çocuk ve yetişkinlerin boş zamanlarını değerlendirme aracı olarak televizyona oldukça fazla vakit harcadıkları görülmektedir. Bu durum televizyona ulaşılabilirliğin kolaylığından kaynaklanmaktadır. Bu aracın insanın hayatını özellikle de çocukların üzerindeki etkilerini gündeme getirmektedir.

Çocukların özellikle çizgi film izlemeleri de bu konuyu araştırmaya değer hale getirmiştir. Çizgi filmlerin hepsinin eğitici olduğu söylemek güçtür. Bu nedenle çocukların hangi çizgi filmleri izlediklerinin takibi yapılmalı ve seyretme saatleri ayarlanmalıdır. Aksi takdirde çocuğun çizgi film seyretme alışkanlığı eğitim hayatını olumsuz olarak etkileyecektir.

Anahtar kelimeler: Televizyon, Çizgi film, Tüketim Kültürü, Medya, Sosyalleşme.

* Ömer Halisdemir Üniversitesi FEF, Sosyoloji Bölümü, e-mail: bkara68@gmail.com

LINE OF THE ANATOMY OF SOCIOLOGICAL MOVIE
PEPEE EXAMPLE

Abstract

Due to its affective role in daily life television's favorable and unfavorable influence have been risen. It is effecting the behaviors of one's who is spending a big part of his or her time by watching television. In this situation it is important that people should hold off watching it. Because. T.V. and a like technical device can hurt social interactions and human relations by casting out people from each other and from themselves.

It is possible to say that the T.V. watching time of children's is the same with adult's. Also, it is seen that children's and adult's spend most of their free time by watching T.V. This situation results from easiness of accessibility to T.V.

It is making it worth to study this subject, children's habit of watching especially the cartoons are educational. Because of this is should be known that which cartoon being watched and what time frame by the children, if not the habit of watching cartoon by children is going to negatively effect his or her.

KeyWords: Television, Cartoon, Consumer Culture,Media, Socializing

Giriş

Günlük yaşamda televizyonun, hem günlük bilgileri oluşturan yeni anlam örüntüleriyle sosyal temsiller açısından taşıyıcı olması, hem de eskilerin dönüşümüyle yeni imajların hangi eylem ve nasıl sahiplenildiğini göstermesi açısından praksisin tarifini yapan bir araç olma özelliğini kazandığı görülmektedir. Bu açıdan televizyon öncelikli olarak popüler kültürün bir üreticisi ve bu perspektifte genel olarak elektronik medya, özel olarak da televizyon kültür ajanlarından biridir (Cesur ve Paker, 2007, s. 106).

Okul döneminde kuşkusuz ki, çocukların ilgilerini en fazla çeken televizyon programları, reklam ve çizgi filmlerdir. Bunun neticesinde, çocukların hem televizyondaolan programlar hem de reklamlar yoluyla tüketime dair mesajlara maruz kalarak; materyalist eğilimlerin geliştirmektedir. Özellikle de çocuklarla ilgili olan reklamlarda, önerilen ürünlerin çocukların sevdiği animasyon ve çizgi film karakterlerin kullanımı yaygındır (Kapferer 1991).

Animasyon ya da çizgi film karakterlerinin kullanımı hem dikkat çeker, hem de reklam konusu olan ürünü satın alma istekleri yaratır. Animasyon ya da çizgi karakterler kapsayan reklamların, aynı karakterin bulunduğu filmlerçocukları etkilemektedir. Animasyon ya da çizgi karakterlerin bulunduğupromosyon tekniklerinin çocukları tüketime daha çok itmektir. Bunun yanında verilen hediyeler nedeniyle çocuklar aynı ürünleri sıklıkla satın almak isterler. Çocuğun isteklerinin kabul edilmesi ekonomik olarak sorunlara neden olabilmekte, geri çevirmekse çocuklarda yoksunluk duygusu, öfke ve düş kırıklıklarına sebep olup anne, baba ve çocuk ilişkilerine zarar verebilmektedir (Aşçı, 2006: 2).

Türkiye'de sinemanın gelişmesi ile birlikte çizgi filmin de gelişmiştir. Bunun yanında ülkemizde çocuk yayınları arasında bilgilendirici nitelikteki programlar, dış kaynaklı çizgi filmlerledesteklenmektedir. Çocuk programları, içinde canlandırma ve çizgi filmin kullanımları esastır. Gözlemler televizyonda izlenen çizgi filmlerin niteliklileri, içerikleri ve algılanması yaş gruplarına göre değiştiğini göstermesine rağmen genelde çizgi filmler her yaşta seyredilmektedir. Okul öncesi çocuk, yalın anlatımlı kısa metrajlı çizgi filmlere ilgi gösterirken, ilkokulda diziler şeklindeki, konulu ve televizyon için uzun metrajlı çizgi filmler dikkat çekmektedir (Güler, 1989: 168). Çocukların seyrettiği çizgi filmleri seçerken hem yaşı hem de çizgi filmlerin kapsamı değerlendirilmelidir. Ekran başında fazla zaman geçirenin çocukları hareketsiz bırakması onun psikolojisi ve fiziksel gelişimlerini olumsuz olarak etkilemektedir.

Çocukların günümüzde severek izledikleri Pepee isimli çizgi filmi, ailelerin çocukları ile birlikte televizyon karşısında vakit geçirdikleri eğitici bir çizgi yapımdır. Yerli bir yapım olan Pepee 4 ile 5 yaş grubundaki çocuklara hitap eder. Türk kültürünü aktaran çizgi film, eğlenirken öğretmeyi amaçlayarak tasarlanmıştır. Bu çalışmada Pepee isimli çizgi film ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Günümüzde Kitle İletişim Araçları: Televizyon

Kitle iletişim araçları süratli bir şekilde toplumsal çıktıkları arttırmış ve kültür sistemlerinde etkilenmesine neden olmuştur. Bu süreç bütünlüğüyle kavranmayacak şekilde karmaşıktır (Unat, 1983). Kitle iletişim araçlarının günümüzde büyük önem taşıdığı aşikârdır. Bu araçlar içerisinde özellikle televizyonunun, geniş ve etkili araç olduğunu söylemek mümkündür. İnsan yaşamının neredeyse vazgeçilmez bir unsuru olan televizyon son zamanlarda üzerinde tartışılan da bir araç olmuştur. Bu nedenle son dönemlerde çeşitli yollarla izlenen kanal sayıları ve dolayısıyla da program sayılarının hızla artmıştır. Bu derece etkili olan televizyonun olumlu ve olumsuz etkilerinin olduğu görülmektedir. Son dönemlerde televizyonun çocuk ve gençler üzerinde etkilerinin araştırıldığı birçok çalışmanın yapılması da normaldir. Televizyonun etkileri olumlu veya olumsuz olabileceği konusunda, çocukların bireysel özellikleri de önemlidir. Bütün televizyon programlarının olumsuz örnekler içerdiğini söylemek yanlış olur (İnanlı, 2009).

Türkiye'deki bir araştırma sonuçlarına göre çocuk grubunun %77'si ödev ve ders yapmanın dışında kalan boş vakitlerini televizyon izleyerek geçirdikleri tespit edilmiştir. Oyun oynamaya ayrılan süreyse yalnızca %11 olmuştur (Mete, 1999: 41). Çocukları bu denli yoğun olarak etkisi altına alan televizyonun çocukların eğitimleri, değer yargılarının oluşumu ve kültürlenme ve sosyal edinimlerde önemli rol oynadığı görülmektedir.

Birçok ülkede görüldüğü gibi ülkemizde de televizyonun yakın olan sosyal çevrenin -aile, akrabalar ve okul-görevlerinden bir bölümünü üstlenmektedir. Öğrenilen veya algılanan bilgilerin zihinlerde bırakmış olduğu tortular, insanların davranışlarını belirledikleri düşünülür ise, çocuklar sahte ya da gerçek olduğunu fark etmedentelevizyonda sunulan örnek davranış kalıpları olarak kabul edip ona göre davranabilmektedirler. Çocukların zamanlarının çoğunluğunun diğer aktivitelerden daha fazla televizyon izleyerek geçirdikleri görülmüştür. Televizyonda çizgi film kahramanlarının, çeşitli hareket ve davranışlarıyla, çocuklardaolumlu ve olumsuz dürtüleri harekete geçirebildiği görülmüştür. Bunun nedeni de çocuklardaki dürtüleri dizginleme yeteneklerinin zayıf olmasıdır (İnanlı,2009).

Yapılan araştırmalara bakıldığında, televizyonun boş zaman etkinliklerinde ciddi rakip olması, dostlara, ev işlerine, uyuma ve diğer iletişim araçlarını kullanmaya ayrılmış olan zamanın azaldığını ortaya koymuştur. Bu durumsa, televizyonun günlük hayatın yapılanması konusunda bugüne kadar hiçbir yenilik veya aracın gerçekleştiremediğiderecede etkisinin olduğunu göstermiştir (Mutlu, 1999: 105).

Televizyon ile izleyiciler arasında kurulan iletişimin tek taraflı olarak gerçekleşmesi ve izleyicilerin bu iletişim süreci içinde pasif taraf olması söz konusudur. Televizyonun yoğun bir şekilde izlenmesi durumunda bireylerde psikolojik ve fiziksel bozukluklar oluşturabilmektedir. Televizyon ile bir taraftan hayallerden gerçek hayata atıf yapılması, bir taraftan da doğaüstü kahramanlarla insanlara benzetilmeye çalışılması söz konusudur. Mutasyona uğrayan ve pizza yiyen kaplumbağalar bun örnek olarak verilebilir. Böylece televizyonun insanları, gerçek dünyada olmayan, hayal dünyasına alıp götürmektedir. Hızlı bir şekilde de günlük hayattan uzaklaştırdığını söylemek mümkündür (Cereci, 1996: 23- 24).

Çocukların televizyon ile etkileşimlerinin daha küçük yaşlarda başladığı görülmektedir. Çocuklar iki yaşından sonra televizyonda izledikleri hareketli görüntülere ilgi duyar ve güçlü tepkiler oluşturmaya başlarlar. Televizyona karşılık ilginin, 6 yaşlarında en belirgin duruma geldiği ve bu dönem içinde çocuklar, günün neredeyse 4 saatini televizyon izleyerek geçirdikleri görülmektedir. Televizyon, çocukların oyun zamanlarından kısar ve geç saatlere kadar uyanık kalmalarına neden olur. Çocukların oyun zamanlarının kısıtlanması neticesinde, görevleri paylaşmak, sorumluluk almak, oyunu geliştirmek, diyalog kurmak ve konuşmak gibi birçok önemli etkinliklerin oyunlar sayesinde öğrenmelerine engel olduğu görülmektedir (İnanlı, 2009).

Bütün bunların yanı sıra aile ve arkadaş gibi bazı bilgi kaynaklarının yerini televizyonun almaya başladığı görülmektedir. Televizyon izleyen çocuklar, gelecekteokuma alışkanlığı kazanma konusunda sorunlar yaşadığını görülmektedir. Televizyonun, yalnızca çocuk programlarıyla değil, yetişkinlerle ilgili olan program, haber ve reklamlar ile de onların davranış ve tutumlarını belirleyen etkiler oluşturduğuda ortadadır. Çocukların, anne ve babalarını denetiminde olmaları bu anlamda önemlidir. Yetişkinlere yönelik olan yayınlar ile karşı karşıya kalabilmekte ve özellikle de şiddet barındıran mesajlardan da etkilenebilmektedirler. Çocuğun bütün programlardan ziyade, kendisine uygun olan programları belli süre içinde izlemesinin özellikle gelişimleri için gerekli olduğunu söylemek mümkündür.

Çizgi Filmlerin Çocuklar Üzerindeki Etkileri

Televizyon ile çocuklar arasındaki ilişki, çizgi film, çocuk programları, korku ve şiddet filmleri, reklamlar, televizyonun bir araç olması sebebiyle çocukların yetişkinlerin sınırlarını öğrenerek; erken olgunlaşma süreci içine girmesi yetişkinler ile aralarındaki seviye farklarının kalkması gibi çeşitli içeriklerle değerlendirilebilir. Bununla birlikte, televizyonun çocuklar üzerinde güçlü olan etkilerinden biri sosyalizasyondur ki; yaygın olarak kullanılmasında etkili neticeler doğurmaktadır. Çocukların televizyon izlemeyi sosyal anlamda seyretmeleri, ailesiyle diğer sosyalleştirme ortamlarının, çocuğun kişiliği, kavramları ve modellerinin de oluşmasında konusunda etkili olduğunu söylemek mümkündür (Meriç,1997:146).

Çocukların televizyonda bulunan bütün yayınları merak ve ilgiyle izlemesi neredeyse her konuda fazlaca donanım ve bilgi sahibi olmalarını ve bu durumda onların biyolojik anlamda toplumsal kurgulara dönüşmelerine neden olmaktadır. Bu görüşe destekler nitelikteki cümleleri Postman(1995) kurmuştur:

“Çocukluk bebekliğin tersine biyolojik değil, toplumsal bir inşadır ve bu sosyal gerçekliğe sahip çıkararak çocukların mutluluğunu gözetmek, sağlıklı bir toplum görüşünü savunmak anlamına gelmektedir”.

Medya ile aile arasındaki ilişkinin merkezindeki medya organı televizyondur. Televizyon, diğer medya organlarının üzerinde olmasının yanında; daha ince yollar ile da kumanda merkezinin rolünü üstlenmiş olan etkili iletişim aracı olma özelliğini de taşımaktadır. Bu da televizyonun diğer medya organlarını da yönlendirmesi demektir. Telefonların nasıl kullanılacağı, gösterimdeki filmler, kitap, dergi ve gazetelerin reklamlarını televizyon yayınlar. Bu açıdan televizyonun ailelerle ilişkisi ana medya problemlerini teşkil etmektedir (Türkkent, 2012: 23).

Televizyon yayınları içerisinde, çocuklar çizgi filmleri daha fazla tercih etmektedirler. Gözlemlerin televizyonda yayınlanan çizgi filmlerin içerikleri, nitelikleri ve algıların yaş gruplarına göre değişmesine karşın, genel olarak çizgi filmlerin her yaş gurubunda seyredildiğini söylemek mümkündür (Yörükoğlu, 1983, s.71). Çocuklar kendi dünyalarına yönelik hazırlanan ve eğlendiriciliğinin yanında öğretici taraflarının da olması çizgi filmler için önemlidir.

Çizgi filmlerde çocukları eğlendirmenin yerine vurma, ateş etme, bombalama ve kesici aletlerin kullanılması gibi olayların da sergilendiği görülmektedir. Bu durum beraberinde şiddet taklidi ve saldırganlığın artmasına neden olabilmektedir. Bu şiddetin masum gibi gösterildiği Sylvester ve Tweety, Bugs Bunny, Tom ve Jerry ve Road Runner gibi çizgi filmler örnek verilebilir. Çizgi filmlerdeki yaşamlarla ilgili en basit kuralların bile gerçeklerden saptırıldığı görülmektedir. Çocukların, şiddet sahnelerini benimsemeleri, şiddete dayanan davranışlara teşvik edilmeleri söz konusudur. Öyle ki, çocukların yalnızca kendileriyle ilgili olarak programları izlememesi, yetişkinlere özel olan programların, şiddetin dozunun giderek artırıldığı sinema filmleri ve kaza, ölüm ve doğal afetler gibi trajik olayların sunulduğu programların izlenmesi dikkate alındığı zaman televizyonda izlenen şiddetin çocuklarda negatiftutumları artacağı aşikârdır (Uluç, 2002).

Kız çocukları için hazırlanan çizgi film ve oyuncaklarda olması gerekenden farklıdır. Mesela kız çocuklarının en çok rağbet ettiği Barbie bebektir. Bunların çizgi filme aktarımı Bratz kızlar, Wins kızlar vs'dir. Bratz ve wins kızlar Barbie bebekten çizgi filme dönüştürülmüştür. Barbie Prenses Okulu, Barbie Prenses ve Popstar, Bratz Aşk Ölçer..vs. Kız çocukları genellikle bu kahramanı örnek alırlar.

“çizgi dizilerden etkilenme kişilik ve karaktere değil daha çok tüketim kültürüne yansımaktadır. Oğlum savaş ve şiddet içerikli bilgisayar oyunları satın alıyor kızım ise çizgi dizi kahramanlarının baskılı olduğu kıyafet, çanta ve kırtasiye ürünleri sevmektedir.” (anne,35 yaşında, diş hekimi, 5 yaşında kızı ve 9 yaşında oğlu var.)

Kişiliğin temelini atıldığı dönemlerde çizgi filmlerden kendi kişiliğine adapte edebileceği olumlu veya olumsuz o kadar çok uyarana karşı karşıya kalabiliyorlar ki! geçmişde yapılmış 3-6 yaş arasındaki çocuklar üzerinde ki araştırmaya göre “ bir çizgi film kahramanı olmak ister misin ?” sorusuna cevap veren 100 çocuktan 88'i “evet” demiştir. Bu çok yüksek bir orandır (psk. Yaşar Dilber, Ekim 2011).

Son zamanlarda Türk animasyon yapımcılarının imzasını taşıyan bazı örnekler, işin ciddiyetinin –yavaş yavaş da olsa- onlar tarafından da kavranmaya başlandığını gösterir niteliktedir. İşte bu göstergelerden yani Türk kültürünün aktarılması için bir araç olarak kullanılan çizgi film örneklerinden birisi de Pepee'dir. Pepee yayınlandığı günden beri sevimliliği ile sadece çocukları değil büyüklerin de gönüllerinde taht kurmuştur. Yaptığımız mülakatlar sonucu, pepee çizgi filminin yerli yapım olduğu, Türk halk dansları ve kültürlerine yer verdiği, şiddet içermediği için olumlu bulan ve destekleyen insanlar olduğu gibi, Pepee'yi olumsuz bulup şikâyet edenlerde bulunmaktadır.

Bu şikâyetler arasında pepee'nin sürekli küsererek, yemek yemeyerek, huysuzluk ederek kendisini izleyen çocukları olumsuz etkilediği, Pepee'nin kıskanç ve ukala olduğu vb. görüşler bulunmaktadır.

Pepee Çizgi Filminde Farklı Kültürlerin Etkisi

Pepee'nin Türk kültüründen etkilenecek ele aldığı konular arasında özellikle folklorik temaların çocukların beğenisine yönelik olduğunu söylemek mümkündür. Çocukların onu izlerken yabancı gelmeyen konular ile milli olan değerlerin harmanlanarak karşılaştıkları olaylar dikkat çekmektedir. Milli çizgi film kahramanı olarak kabul gören mavi şapkası olan, nazar boncuklu ve süttan hiç vazgeçmeyen çocukların kahramanın adı Pepee'dir. Pepee'nin isminin yabancı olup olmadığı ile ilgili Bilgiç:

“Pepee yüzyıllardır Anadolu’da güzel Türkçemizde konuşma zorluğu çeken insanlara takılan bir sıfattır. Pepe Ahmet, Pepe Ali’lerimiz vardır. Ama bizim ilk aklımıza gelen elin İspanyol “Pepe”si oluyor ne acı. Burada seyirciden tek bir şey için af dileyebilirim o da sondaki fazladan “e” harfi. Bu ise tamamen teknik olarak marka ayırıştırması yapabilmek ve uzatma efekti ile konulmuş bir fazladan “e”dir. O fazladan “e” olmasa yine bizim Anadolu’muzun “Pepe”si büyük şehirlerde kimsenin aklına gelmeyecekti eminim. Yani Pepee yüzde 100 Türkçe bir isimdir” (Karabudak,2011).

Pepee’yi seyreden çocuklar; yerli motifler bulunduğu için etkilendikleri ve yeni davranışlar kazandıkları görülmüştür. Pepee 3 ile 6 yaş gurubuna hitap etmektedir. Çocuklar o yaşlarda hızlı bir şekilde değişim yaşamaktadırlar. Sevdiği kişileri de genel olarak taklit ederler. Bütün bunlar değerlendirildiğinde Pepee’yi ortaya çıkaranlar daha titiz ve dikkatli çalışmalar yapmalıdırlar. Oyuncu ve iletişimci olan Ayşe Şule Bilgiç’in, Her Şey Çocuklar İçin serisini hazırlayan Pediatri Nörolog Prof. Dr. Sabiha Paktuna ve diğer uzman ve eğitmenler çizgi kadronun Pepee’yi yerli bir yapımla ortaya koymaları Türk çizgi film sektörüne önemli bir kazanımdır. Çizgi filmlerde yüksek olan maliyetlerden dolayı dışarıya olan bağımlılığın, ekranlarda izlenen yabancı çizgi filmlerin geneli yabancı kültür etkisinin büyüme ve gelişimine kapı araladığı aşikârdır. Bilgiç yine bu konuyla ilgili olarak aşağıdaki cümleleri kurmuştur (Akt. Yağlı, 2013: 714-715):

“Türkiye’de bir çizgi film maliyeti oldukça yüksek. Henüz yabancı işler ile ekonomik anlamda mücadele edebileceğimiz bir platformda değiliz. Bizim son dört senemiz, “dünya standartlarında” iş üretebilmeyi öğrenme, o düzeni kurma yani “çizgi film yapımı”nı kendi şartlarımız ile keşfedebilmek ile geçti. Şimdi yeni yeni maliyet çalışmalarına odaklanıyoruz. Şu an Dünya devi çizgi film şirketleri 10 dakikalık bir çizgi filmin bölümünü 500 \$ civarında kanallara satışını yapıyorlar biz aynı kalite ve aynı uzunluktaki yalnızca bir bölümü 150 bin dolara üretebiliyoruz. Bu da rekabet gücümüzün hiç olmadığını gösteriyor. Bu anlamda TRT Çocuk çizgi filmin cankurtaranlığını üstlenmiş durumda.”

Pepee'nin aile yapısı, mizacı ve konuşmasıyla tam bir Türk çocuğu görünümü taşıması da önemlidir. Anadolu’da birçok kişinin kekeleyip; bozuk bir şekilde konuşanlara pepe denilmesinden yola çıkılıp karakterin adı konmuştur. İzleyen çocuklar içinse düzgün konuşmanın öğretilmesi amaçlanmıştır. Türk çocuğu olan Pepee, izleyenleri coşkulu müziklerle eğlendirir ve eğitici yönü ile de dikkat çeker. Pepee’de bulunan bu eğitici yön ve eğitim danışmanı gibi özelliklerinin akademisyenlerden tarafından oluşturulan bir kadronun titizlikle çalışması sonucunda Pepee’yi bir yıl boyunca izleyen bir çocuğun öğreneceği bir müfredat hazırlanmıştır (Şeker ve Balcı, 2012: 254).

Türk kültürüne ait unsurlar da Pepee’de sık sık karşımıza çıkmaktadır. Öncelikle her bölümün başlangıcındaki jenerik kısmında Türk bayrağı bulunmaktadır. Pepee 1. Bölümde halay çekmekte, 8.bölümde zeybek, 18. Bölümde Trakya karşılaması oynamakta, 31. Bölümde “İlgaz Anadolu’nun Sen Yüce Bir Dağsın” ve “Hanım ey” türkülerini söylemektedir. 22. Bölümde Şuşu’nun söylediği “çayelinden Öteye” türküsü eşliğinde horon tepmektedir. 34. Bölümde Pepe kırmızı renkli nesnelere ararken bir Türk bayrağı bulmakta ve bu sırada 10. Yıl Marşı çalmaktadır. Son olarak Pepe 6. Bölümde milli takım forması giymektedir.

“pepee çizgi filminin eğitici olduğunu düşünüyorum. Çünkü Pepe çizgi dizisinde Türk kültürü unsurlarını anlatan öğelere yer verilmektedir. Pepe çizgi filminde yer alan halaylar, türküler, eğitici ve öğretici diğer unsurları başarılı buluyorum. “ (anne, 26 yaşında, öğretmen, 3yaşında bir kız çocuğu var). Biz Almanya’da yaşıyoruz. Yaz zamanları Türkiye ziyareti yapıyoruz. Bu yüzden kızım Türk kültürünü en güzel ifade eden çizgi filmleri izlemesini tercih ediyoruz. Pepee kızımın Türkçesinin düzeltilmesinde bile etkisi olduğunu düşünüyorum. (anne, 27 yaşında, çalışmıyor, ilköğretim mezunu, Almanya’da ikamet ediyorlar.)

Pepee Çizgi Filminde Değerleri Geliştirici Sözel İletiler

Pepee, izleyen çocuklara öncelikle aile sevgisini, paylaşım ve yardımlaşma gibi olumlu davranışlar kazandırmaktadır. Bunun yanı sıra kültürel değerlerin öğretilmesi ile öne çıkar. Küçük kardeşi olan Bebe, Pepee ile devamlı oyunlar oynar ve onunla yaptığı paylaşımlar, dedelerinin ders veren konuşmaları ile dış sesin Pepee'nin bilmediği konularda yardımcı, çocuklara karşı olumlu olan davranışları müzikler eşliğinde öğretilerek, çocukların ihtiyaç duyduğu şeyleri orada görmeleri bakımından Pepee'nin olumlu tablo sergilediği görülmüştür. Pepee çizgi filminde bulunan bazı bölümlerin kültürel değer geliştiren folklorik görseller olması sözel iletilere yer verilmiştir (Yağlı, 2013: 717).

Özellikle, yedinci bölümde Pepe ile Şıla'nın dışlamış olduğu Zulu'dan özür dilemesi örnek bir davranıştır. Sekizinci bölümde Şuşu'nun Pepe'ye söylediği *seni üzmem istemem ama yalan da söyleyemem* cümlesine önemlidir. Otuz dokuzuncu bölüm ise Şuşu'na demiş *atalarımız: birlikten kuvvet doğar* cümlesiyle Zulu ile Pepe'yi beraber hareket etmesi, kırkıncı bölümde de *yalan söylemenin ne kadar kötü bir şey olduğunu biliyorsun* cümlesiyle de Pepe'yi uyarır. Şuşu'nun bu nasihatları Pepe'nin uygun olmayan tavır ve davranışlarının farkına varmasına yöneltmiştir. Örneğin on ikinci bölümde Şuşu'nun *pepe keşke onların balonuna binmesine izin verseydin. Sen de şimdi onların balonuna binebilirdin. Sen bencillik edip balonu arkadaşlarıyla paylaşmadın. Oysa paylaşmak çok güzel bir şeydir* cümlesi de önem taşır. Burada da bencilliğin kötü bir davranış olduğunu ifade eder (Yorulmaz, 2013: 446).

Pepee Çizgi Filmindeki Olumsuz Unsurlar

Pepee çizgi filminde fiziksel, sözel ve psikolojik şiddet unsurları yer almaktadır. Bunlar içerisinde en büyük oran fiziksel şiddete aittir. Pepee'nin kimi bölümlerinde de olumlu olan davranışların yanı sıra fiziksel ve sözel şiddete başvurulmuştur. Pepee'nin ilk bölümlerde kullandığı motosiklet ile etrafına zarar vermesi, motosiklete *sen çok yavaşsın* diyerek vurması, yine arkadaşlarını uyandırma sırasında onlara karşı rahatsızlık veren tavırlar takınması da olumsuz davranışlara örnektir. Pepee fiziksel ve sözel şiddette başvurmuştur ve bunun gibi kimi bölümlerde de psikolojik şiddet de sergilemiştir. On yedinci bölümde de Pepee, kardeşi olan bebenin yürüyüşünü taklit etmiş ve onunla alay etmiştir: *“Bebe beni yakalayamaz”* sözüyle etrafında dönerek; nanik yapmıştır. Bunun yanında bebeyi *“Çok yaramaz hem de yürüyemiyor”* sözüyle küçükmüştür. Dedesi de *haydi yeni bir oyun oynayalım* demiş ve bebeyi sevindirerek Pepee *“sen küçüksün oynayamazsın”* cümlesiyle de kardeşini oyundan dışlamıştır. Pepe, on sekizinci bölümde Şıla'nın etrafında dolanarak *Zeybek oynamayı unutmuş* demiş ve onunla alay etmiştir. On dokuzuncu bölümdeyse dedesinin balonuyla uçarken kuşlara nanik işareti yapmıştır (Yorulmaz, 2013:445).

Televizyon ve Çizgi Filmlerin Olumlu Etkileri

Günümüzün televizyon kitle iletişim araçlarının en yaygın biçimde kullanılanıdır. İnsanlara bir taraftan, işitsel ve görsel uyaranlar sunarken, bir taraftan da gerçek dünyadan sanal dünyaya çeşitli durumları sergilemektedir. Bunların neticesinde de dünyaya açılmış olan bir çeşit pencere işlevini üstlenir. Birçok evin başköşesi olan televizyon bütün insanları, özellikle de çocukların üzerinde işitsel ve görsel bir materyal gibi birçok negatif etkilerinin olduğu görülmüştür. İnsanların hayatına giren ve yeni olan her şey gibi televizyon da insanların üzerinde etkilerinin araştırıldığı birçok çalışma yapılmıştır. Evrensel araç niteliği taşıyan televizyonun etkilerinin de genel olarak evrensel olduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanında her kültür ve topluma göre televizyonun etkileri de farklılıklar göstermektedir. Türkiye'de de son yirmi yıl içinde televizyon maddi olarak ucuzlamış ve herkesin sahip olabileceği fiyata inmiştir. Bu durumda özel kanalların açılarak, kablolu yayınların yaygınlaşması ve televizyonun kişiler üzerinde bulunan etkilerinin de artmasına yol açmıştır (Atay ve Öncü, 2006).

Türkiye'de televizyonun izlenme oranlarına bakıldığında giderek yükseldiği dikkat çekmektedir. Özellikle son dönemlerde televizyon kanallarında çok izlenen dizilerin de katkılarıyla Türkiye'de, televizyonun izleme oranları açısından, dünyada ilk sıralarda olduğu görülmektedir. Televizyonun bu anlamda toplumsal etkileri ve sonuçları bakımında da, televizyona karşılık tedbir alınması, özellikle küçük çocukların televizyondan korunmalarının gerektiğinde belirtilmesi gerekir.

Erken Çocukluk Dönemi (0-8 yaş), gelişimin hızlı bir şekilde olduğu dönemlerdir. Televizyonun, çocukların bu dönem içinde ilgilerini çekmesi ve özellikle de görselliğe hitap ederek ilgi çeken bir uyarıcı olması açısından önemlidir. Bu uyarıcılar çocukları negatif olarak etkilememesi açısından uygun olan yönlendirme ve

düzenlemelerin de yapılması gerekmektedir. Gerçek hayatta televizyonun çocukları öğrenimine katkı sağlayıp sağlamadığı araştırma konusudur. Televizyonun fonksiyonları arasında olan; izleyicileri eğitmesi, ülkelerin yaşayış ve yönetim tarzlarına, ülkelerdeki eğitim anlayışıyla politikasına, bunun yanında televizyon istasyonlarının da yönetim biçimleriyle ilişkili olarak değişiklikler gösterir.

Televizyon ile eğitimin; farklı ölçüt ve şekillerde göre sınıflandırıldığı görülmektedir. Bu sınıflamalar bakımından, televizyonun bilgi ve haber almaya yönelik olan programlar, tamamlayıcı eğitim grubu içine girer. Televizyon programlarının arasında, meslekler ile ilgili olarak bilgi ve beceriler sunan; bireyi belli alanlara yöneltmeyi hedefleyen, teknolojik gelişmeler ve gelişmelerin neticesinde ortaya çıkan durumlara ve uyum göstermelere yardım eden, bireylerin ufkunun genişletmesini hedefleyen, bireylerin demokratik hayatının yerini almasına yardımcı olan, temel olan bilgileri aktararak; bireylerin çeşitli hususlarda aydınlatan programlara da yaygın eğitim kapsamına girer (Aziz, 1982).

İzleyiciler de; beceri, bilgi, düşünüş, duygu, tutum ve kanaatlar bakımından, var olanları pekiştirme veya değiştirme, yenilerinin kazandırılmasını hedefleyen programlara da, eğitim fonksiyonlarını yerine getiren ve/veya eğitici programlar adı verilmektedir. Bu programların, çocuk, genç ve yetişkin olmak üzere farklı yaş grupları, farklı cinsiyetler, farklı meslek grupları, farklı yerleşim yerlerindeki izleyici kümelerine yönelik olabilmektedir (Özgen, 1985).

Çizgi Filmlerin Çocuklar Üzerindeki Olumsuz Etkileri

Televizyonun bu denli yaygın olmadığı zamanlarda, çocuğun aile, yakın çevre ve eğitim kurumlarının sosyalizasyonunda baş rol oynamaktaydı. Yakın çevrelerinde bulunan yetişkinlerin çocuklar tarafından model alınarak; taklit edildiği bilinmektedir. Birçok ülkedeki gibi Türkiye’de de televizyonun yakın olan sosyal çevrenin görevlerinden bir bölümünü üstlendiğini söylemek mümkündür. Böylece çocuğunda çevresinin genişlediği görülmüştür. Uzak olan fiziki ve sosyal çevrelerdeki olaylar, gezegenler ve insanlarla ilgili mesajların sesli ve görüntülü olarak algılanabilmesi veya öğrenilebilir olması söz konusudur. Öğrenilen ve algılanan bazı bilgiler zihinde bırakmış olduğu tortuların insan/insanların davranışlarını belirlemesi söz konusudur. Çocuklar sahte ya da gerçek olduğunun farkına varmadan televizyonda izlediklerini örnek davranışlar olarak kabul ederek ona göre davranabilmektedirler (Küçük Kurt 1991:399).

Okul öncesi dönemde çocukların dil gelişimlerinin etkilenmesine neden olan bir etken detelevizyondur ki; televizyon, bebeklikten sonra dış dünyada yaşananları eve kadar getiren önemli bir araçtır. 18 aya kadar olan bebekler, televizyonun yalnızca ışığından ve seslerinden etkilenmektedir. 18 ay ile 3 yaş arasındaki çocuklar, televizyonda izledikleri cümleleri tekrarlayarak; hareketleri de taklit etmeye başlarlar. 3 ile 5 yaş arasında televizyona karşı daha araştırmacı bir tavır takınırlar. Özellikle de şiddet içerikli görüntülere meraklı olmaktadır. Bu sebeple de özellikle 3 yaşından itibaren reklamlardaki bazı ifadelerin (yiyin gari gibi) çocukların dil gelişimlerini olumsuz etkiler (Karaca vd., 2007: 235). 0 ile 3 yaş arasındaki çocuklar için televizyon izletmenin sakıncalı olduğu görülmüştür. Bunun en büyük nedeni de, bebekler ile konuşulmadığı zaman, onların söylediği ve yaptıklarına karşı tepki verilmediği zamanlarda, beyinlerinin sağlıklı gelişmesi söz konusu olabilir. Televizyonun tek taraflı bir iletişim aracı olması televizyon ile karşılıklı olarak bir ilişkinin söz konusu olmaması durumu çocuğun daha geç konuşmasına sebep olabilmektedir (Ertürk vd., 2006: 3).

Başka bir sorun da çizgi filmlerden kaynaklanmaktadır. Çocukların beğenerek izlediği çizgi filmlerin çoğunun yabancı ülkelerden Türkçe’ye çevrilmesi büyük bir problemdir. Çeviri çizgi filmlerden bazıları şunlardır: Bakugan, Benten, Bayblade, Winx Club ve HubaHuba. Çocukların öncelikli olarak kendi kültürlerini yansıtan çizgi filmleri izlemesi önemlidir. Bunun nedeni de dilin kültürün temeli olmasıdır. Çocukların taklit yeteneğinin iyi olması ve yaygın gözleme dayanan verilerin sonucu ortaya çıkar. Birçok araştırmacının, çocukların anne karnındalarken dili öğrenmeye başlaması ve ilerleyen dönemlerde de ailesinin konuşmalarını taklit etmeye başladıklarını belirtirler (Demir, 2011: 45).

Sonuç Ve Değerlendirme

Teknoloji hayatımıza bu denli hakim olmuşken çocuklarımızın da çizgi filmde kaçınması mümkün değil gibi görünmektedir. Özellikle okul çağında ki çocuk zaten popüler tüketim alışkanlıkları ile birlikte, popüler olman, moda giren tüketim unsurlarını öğrenmektedir. Bu edimin ise özellikle arkadaş çevresi ile kendini daha çok belli eder. Popüler olan oyunlar, kıyafetler, çizgi diziler de buna dahildir.

Eğitici televizyon programları çocukların hayal dünyası ve el becerilerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Türkiye de yapılan çizgi filmlerde aile tarafından beğenilmektedir. Şuan ki çizgi filmlerin de birçoğunun şiddet ve savaş öğeleri göstermemesi de ailenin çocuğuna izletmesinde etkindir. Fakat sadece Türk çizgi dizi kanalları değil, yabancı çizgi dizi kanalları da izleyen çocuklar da bulunmaktadır. Burada ki sebebin aile yapısından kaynaklandığını düşünmekteyim. Çünkü yabancı kanalları çocuğuna izletmeyen ailenin sebebi, bu kanalların Türk kültürüne yansıtmadığını ve çocuğun bundan etkilenmesini istemedikleri içindir. Çünkü bu kanallar da özellikle 'ayıp' ögesi hâkimdir. Yabancı kanalları çocuğuna izletmekte sakınca görmeyen ailelerde bulunmaktadır. Çünkü kendilerinin ve çocuklarının buldukları çevre popüler tüketim kültürüne yöneliktir. Burada da görülüyor ki ailenin edimleri de oldukça önemlidir. Çizgi dizilerde ki olumlu ve olumsuz özellikleri kültür yönünden ayırmak yerine psikolojik ve fiziksel olarak ayırmakta fayda vardır. Nitekim her ailenin edinmiş olduğu değer yargıları birbirinden farklılık gösterebilir. Bu nedenle hangi kültür ögesinin doğru ya da yanlış olduğu kanısına varmak yerine, çizgi filmlerde ki fiziki ya da psikolojik tutumların olumlu ya da olumsuz olduğu kanısına varmak gerektiği inancındayım. Önemli olan çizgi dizilerde yer alan savaş ve şiddet kavramlarının olmaması gereğidir. Çünkü bu iletiler çocukların kendilerini oyun kahramanları sanarak ölümlerine yol açan davranışlara götürebilir.

Günümüzde televizyonun, ister olumlu ister olumsuz yönde olsun, toplumu etkileme gücüne ve toplumun zihinsel hayatına hükmeden bir konuma sahip olduğu kabul edilmektedir. Televizyon artık tüm insanlığın toplumsal hayatını etkileyen, belirleyen en güçlü aygıttır. O nedenle, televizyonun bu etkisini her açıdan ciddi sorgulamalara ve analizlere tabi tutmak gerekmektedir. Televizyonun çocuklar üzerindeki davranışsal, düşünsel ve duygusal etkileri yüksektir. Çünkü çocuklar çok çabuk ve kolay etkilenmektedirler.

Özellikle erken çocukluk döneminde deneyimlerle elde edilebilecek temel bilgi, beceri ve alışkanlıklar, çocuğun sonraki öğrenim yaşamını etkilemesi yanında, insan yaşamının diğer dönemlerine de temel olmaktadır.

Kaynakça

Aşçı, E. (2006). Televizyondaki Çizgi Ve Animasyon Karakterlerin Farklı Yerleşim Yerlerinde Yaşayan Çocukların Tüketici Davranışlarına Etkisinin İncelenmesi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Atay, M. Ve E. Ç. Öncü (2006). "Elektronik Bakıcı Televizyon", http://www.isnet.net.tr/channels/egitim/okul_onesi/televizyon.asp, 16.02.2006.

Aziz, A. (1982). Toplumsallaşma ve Kitleli İletişim. No: 2, Ankara: Ank. Üni. B.Y.Y.O. Yayınları.

Cerçi, S. (1996). Televizyonun Sosyolojik Boyutu, Şule Yayınları, İstanbul

Cesur, S. ve Paker, O. (2007). Televizyon ve Çocuk. Çocukların Tv Programlarına İlişkin Tercihleri. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 6(19), 106-125.

Demir, S. (2011). Okul Öncesi Dönemde Dil Gelişimi Ve Sorunları, Gazi Üniversitesi Türkçe Araştırmaları Akademik Öğrenci Dergisi Yıl:1, Sayı:1, ss. 38-49.

Ertürk, Y.(vd.). (2006). Çocuğunuzun Televizyona Teslim Etmeyin. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Güler, D. (1989). Çocuk, Televizyon ve Çizgi Film, URGU, Sayı:5, No: 320/141, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, s.163-179.

Postman, N. (1995).Çocukluğun Yokoluşu, (Çev. Kemal inal), Ankara, İmge Kitabevi

- İnanlı, M.S. (2009). Televizyondaki Çocuk Programlarının Beş-Altı Yaş Çocukları İçin Sözel Şiddet ve Antisosyal Sözcükler İçerme Durumunun İncelenmesi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Kapferer, J. N. (1991). Çocuk ve reklam (çeviri: Ş. Önder). İstanbul: AFA Yayınları.
- Karabudak, D. (2011), -<http://www.haber7.com/televizyon/haber/787115-pepeenin-annesi-pepeeyi-anlattı>,Deniz Karabudak'ın röportajı.
- Karaca, Y.(vd.). (2007). Ebeveynlerin Televizyon - Reklam İçeriklerinin Çocuklar Üzerindeki Etkilerini Etik Açıdan Algılamalarına Yönelik Bir Araştırma. Sosyal Bilimler Dergisi. 9(2). Ss.233-249.
- Küçük Kurt, M. (1991), Televizyon ve Çocuk, Aile Yazıları 3, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, s.399-404.
- Meriç, Ü. (1997).Türkiye Kanatlarımızın Altında, İstanbul: İz yayıncılık.
- Mete, M. (1999). Televizyon Yayınlarının Türk Toplumunu Üzerindeki Etkisi, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Mutlu, E. (1999), Televizyon ve Toplum, TRT Kurumu Yayınları, Ankara.
- Özgen, M. (1985). Radyo Ve televizyonda Eğitim Yayınları, (Yay. Haz.: C. Kavcar), Kitle İletişim Araçları Ve Eğitim Sempozyumu, Ankara: A.Ü. E.B.F. Yay. 137, s.20-22.
- Şeker T. ve Balcı, E.,(2012). Yeni Türk Çocuk Dizi Fenomeni “Pepee” Çizgi Dizisinin Alımlama Analizi, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, ss. 243-263.
- Türkkent, N. (2012). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Televizyondan Etkilenmeleri Konusunda Anne Ve Öğretmen Görüşleri, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Uluç, G. (2002). Toplumsal Bir Gruba Yönelik Şiddet Türü: Medya, Şiddet ve Çocuklar. Ss.4-11.
- Unat, N. (1983). Kitle İletişim Ve Kültür, Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi, Ankara Üniversitesi, ss. 65-72.
- Yağlı, A. (2013). Çocuğun Eğitiminde Ve Sosyal Gelişiminde Çizgi Filmlerin Rolü: Caillou Ve Pepee Örneği, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/10 Fall 2013, p. 707-719.
- Yorulmaz, B. (2013). Pepee Çizgi Filminin Din Ve Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal of International Social Research Cilt: 6, Sayı: 24, Volume: 6 Issue: 24.